

УДК 330.534:330.3

ПРИНЦИПИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ягельська К.Ю., к.е.н.

Донецький національний технічний університет

Анотація

В статті розкрито зміст поняття національного економічного розвитку та розглянуто класичні принципи економічного розвитку. В результаті аналізу сформульовано сучасні принципи національного економічного розвитку.

Аннотация

В статье раскрыто содержание понятия национального экономического развития и рассмотрены классические принципы экономического развития. В результате анализа сформулированы современные принципы национального экономического развития.

Постановка проблеми. Досить довго традиційна економічна наука описувала механізми функціонування економічних систем, не приділяючи належної уваги закономірностям розвитку. На сьогодні актуальність дослідження проблем розвитку очевидна, проте широке коло питань, яке охоплює цей складний процес, вимагає багато часу та зусиль.

Розвиток світового господарства носить доволі дуалістичний характер. З одного боку, він сприяє динамічній взаємодії національних економік, з іншого - посилюється відмінність соціально-економічного розвитку між більш розвиненими країнами й тими, що перебувають на трансформаційному етапі. Це обумовлює необхідність індивідуалізації підходів до винайдення напрямів забезпечення національного економічного розвитку.

Досвід розвинених країн забезпечує послідовників практичним інструментарієм, який, частіше за все, не може бути унікальним рецептом для всіх. Крім того, без належного управління запозиченими результатами рівень розвитку завжди залишатиметься нижчим. Особливого значення в даному ракурсі набувають визначення пріоритетів національного економічного розвитку та управління його механізмом.

Аналіз останніх публікацій показав, що питанням економічного розвитку присвятили свою увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких Г.-П. Мартин, Х. Шуман, М. Алле, що висвітили загрози глобалізації з погляду на розвиток, демократію та економічне зростання, Р. Нельсон, С. Дж. Уінтер, що досліджували еволюційну теорію економічних змін, Е. Дж. Блейклі, який присвятив свою увагу питанням місцевого економічного розвитку, А. Филипенко, відомий дослідженням економічного розвитку на основі цивілізаційного підходу, В. Пантін та В. Лапкін, що спрогнозували перспективи світового розвитку в першій половині ХХІ ст., М. Згуровський та І. Бистряков, що присвятили свої роботи дослідженню геоекономічних сценаріїв розвитку, В. Новицький, який дослідив технологічні й інформаційні ресурси розвитку, А. Румянцев та Ю. Коваленко, що виокремили стратегічні напрями реалізації національних інтересів, В. Марцинкевич, що запропонував національну модель соціально-економічного розвитку, та багато інших вчених. Проте з огляду на глобальність та динамічність досліджуваного процесу, міцне теоретичне підґрунтя національного економічного розвитку залишається досі не сформованим.

Метою статті є розкрити поняття національного економічного розвитку та визначити його принципи.

Основна частина. На основі аналізу схожих за змістом понять еволюція, трансформація, модернізація, прогрес, зростання, розвиток [1, с. 148-156], вважаємо, що економічний розвиток

являє собою якісні структурні трансформації соціально-економічної системи та її функціонування, що ведуть до нових її типів за новим вектором руху.

Розвиток може відбуватися у формі прогресу, коли стан системи удосконалюватиметься, або регресу – руху назад за старими, вже відомими векторами. Версія щодо нейтрального розвитку Ю. Мячина [2, с.4] має право на існування, але, на нашу думку, рух на місці – це вже не розвиток, і доволі спірно, чи правомірно це тлумачити як еволюцію, адже зміни не даватимуть якісних результатів, позитивних чи негативних. Такий процес більш нагадує зростання.

Трансформація являє собою складову розвитку, період змін, коли відбувається перебіг елементів системи з одного вектору руху до іншого. Модернізація являє собою частину трансформаційного процесу, що пов'язана зі зростанням функціональних можливостей економічної системи.

Національний економічний розвиток, в нашому розумінні, охоплює трансформації певної детерміністської системи, що взаємодіє з іншими аналогічними системами, а також ймовірнісними системами та обумовлена низкою внутрішніх й зовнішніх факторів.

І. Теняков визначає національний економічний розвиток як єдність техніко-економічного розвитку, соціально-економічного розвитку, культурно-економічного розвитку та еколого-економічного розвитку. Вчений дотримується позиції, що категорія «національний економічний розвиток» за своїм змістом не тотожна «економічному розвитку» як такому. На відміну від національного економічного розвитку в економічному розвитку відсутні акценти на забезпечення національної конкурентоспроможності, національної економічної безпеки, а також національно-цивілізаційна складова [3, с.15-16].

На наш погляд, зазначені акценти обумовлюють конкретику й детермінантний характер певної системи, надаючи їй статусу національної, притаманної певному простору й часу. Отже, національний економічний розвиток – це в більшій мірі внутрішньо детермінований процес якісних структурних трансформацій національної економічної системи та її функціонування в межах реалізації національного інтересу за новим вектором руху. Культуру, політику, техніку, екологію вкладаємо в зміст соціально-економічної системи як невід'ємні складові якісного її функціонування.

Наголошуючи на категорії якості, доречно пригадати О. Пустовойта, який констатує, що механізм управління якістю розвитку економічної системи на даний час ще недостатньо розроблений наукою. З точки зору вченого, основу цього механізму можуть утворити такі елементи: визначення кількісної та якісної складових економічного розвитку; аналіз чинників, що справляють безпосередній вплив на формування якісної складової економічного розвитку; запровадження економічних механізмів (моделей корекції процесів розширеного відтворення якісних макроекономічних змін; створення системи макроекономічних індикаторів, що віддзеркалюють процес становлення нових якісних характеристик економічного розвитку [4, с. 20].

Формування механізму управління якістю розвитку економічної системи насамперед має враховувати принципи економічного розвитку. В загальному значенні принцип розвитку був сформульований Ф. Енгельсом, суть якого зводилася до того, що все безперервно розвивається і змінюється не тільки від простого до складного, від нижчого до вищого, але й навпаки [5]. Класичні принципи економічного розвитку, сформульовані А. Смітом, Д. Рікардо, Дж.Ст. Міллем, включали:

- природне право й урядову політику «laisser-faire» стосовно приватних економічних відносин;
- розподіл праці, який розвивається в межах ринку;
- вільну зовнішню торгівлю, що спирається на експорт тих країн, які мають порівняльні переваги у виробництві;
- використання паперових грошей та інструкцій щодо їх впровадження в певних кількостях;

- накопичення капіталу, вилучення додаткової вартості внаслідок підвищення продуктивності праці;
- спадну продуктивність (родючість) землеробства як межу земельної ренти й зростання;
- загрозу зростання населення, якщо не відбудеться заміщення наявних природних ресурсів зростаючим капіталом і досконалими технологіями [6, с.54].

Безумовно, названі принци складають підґрунтя економічного розвитку, частково перетинаючись із сьогоденним господарюванням, але в більшій мірі відповідають індустріальній цивілізації, адже з плином часу зміни в різних господарських, політичних, соціальних та інших системах формують нові цінності, орієнтири, вимоги, і, відповідно, принципи. Те саме можна сказати й про економічні принципи, що лежать в основі економічного розвитку, запропоновані Г. Менкью, а саме:

- вибір суспільства в умовах обмеженості ресурсів;
- порівняння альтернативних витрат і благ;
- граничні блага мають перевищувати граничні витрати;
- ефективність стимулювання в економіці;
- торгова взаємодія на основі спеціалізації;
- взаємодія на ринку на основі інформації про ціни й особистій зацікавленості;
- корисність державного втручання, направлено на забезпечення ефективності й соціальної рівності;
- рівень життя населення визначається спроможністю країни виробляти товари й послуги;
- рівень інфляції залежить від кількості грошей в обігу;
- в короткостроковій перспективі суспільство має зробити вибір між інфляцією та безробіттям [7, с.27-41].

Спираючись на розглянуті вище принципи, визначимо принципи національного економічного розвитку, які б відповідали сучасності.

В 2011 році В. Янукович назвав принципи економічного розвитку, серед яких модернізація національної економіки, здоровий фіскальний прагматизм, зменшення податкового тиску на бізнес [8]. На наш погляд, зазначені принципи можна включити як внутрішній компонент одного з наступних принципів:

- 1) Принцип динамізму, що самопідтримується. Економічна еволюція можлива в результаті історичних змін, що відбуваються в економічній системі, під впливом випадкових факторів незалежно від керуючої сили, тому є багатоваріантною. Штучне спрямування керуючої сили збільшує вірогідність розвитку системи за новим вектором якісних зрушень.
- 2) Принцип дифузії. Якщо трансформація економічної системи виражається не в адаптації економічних суб'єктів до нових умов, а породжує нові закономірності, характеризуючи тим самим перехідний період, має місце мутація різновидів економічних систем та орієнтири на соціалізацію, що виступає рушійною силою розвитку.
- 3) Принцип синхронізації господарських перетворень. Оскільки національній економіці притаманний динамічний характер і вона постійно змінюється, необхідний періодичний ретельний аналіз внутрішнього механізму господарської системи та коригування важелів й інструментарію, що впливають на її формування та розвиток.
- 4) Принцип наукової підтримки. Ефективна модернізація економіки можлива лише за умови тісної співпраці економічної думки з органами влади та впровадження в практику новітніх розробок.
- 5) Принцип ефективного стимулювання. Недооцінка вартості людського капіталу, відсутність мотивації до навчання та праці на території країни послаблює національну

- конкурентоспроможність та позбавляє країну підґрунтя національного економічного розвитку.
- 6) Принцип державного сприяння. Світовий досвід свідчить на користь певного державного втручання (німецька, шведська моделі економіки), проте господарство не повинно потрапити під державний тиск, тобто, в першу чергу, потрібний виважений підхід до системи оподаткування та державної підтримки.
 - 7) Принцип єдності. Інтегрування інтересів суб'єктів господарювання різних рівнів. Державний та приватний сектори мають переслідувати одну мету, проте нерідко економічний розвиток гальмується внутрішніми економічними міжусобицями, коли держава здійснює фіскальний пресинг на приватний сектор, а останній, в свою чергу, намагається приховати прибутки та всілякими способами обійти економічну відповідальність перед державою.
 - 8) Принцип культурного вдосконалення. Якщо громадська свідомість запрограмована лише на споживання, що підтверджується проблемою надспоживання в багатьох країнах і становленням «суспільства споживання», громадськість буде швидко поглинати результати, ніж відтворювати, що сприятиме відхиленню вектора економічного розвитку у менш ефективний напрямок, а згодом, скоріше за все, призведе до різновиду регресу або деградації. Давно відомо, що успішна японська економічна модель багато в чому базується на історичних та культурних традиціях, в основі яких – пріоритет інтересів нації над особистими пріоритетами.
 - 9) Принцип фокусування національного інтересу. Інтегральне якісне функціонування політичної, економічної та соціальної систем суспільства з метою визначення та досягнення максимальної корисності та вигід для держави, з одного боку, та окреслення й захист від загроз, з іншого.
 - 10) Принцип політичної стабільності. Політична розбалансованість завжди виступала гальмом становлення й розвитку міжнародних відносин та національної економіки в цілому.
 - 11) Принцип економії часу. В сучасних умовах глобального прискорення час як обмежений ресурс має все більшу цінність. Своєчасне вирішення поставлених завдань та прискорення процесів на основі збагачення інформаційного потенціалу є запорукою економічного розвитку країни.

Таким чином, запропоновані принципи представляють собою теоретичну й практичну основу керування рухом економічної системи з метою формування механізму управління якістю розвитку економічної системи. *Перспективами подальших досліджень* є аналіз проблем та напрямів забезпечення економічного розвитку.

Література

1. Ягельська К. Гносеологія економічного розвитку / К. Ягельська // Пріоритетні напрями розвитку національної економіки: збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Донецьк: ДонДДУ, 2011. – Т. XII. – С. 148-156.
2. Мячин Ю. О развитии материи / Ю. Мячин // Аспекты развития. - Оренбург. - 1996. - Вып. 3. - С.4.
3. Теняков И.М. Качество экономического роста как фактор экономического развития: автореф. дис. на получение науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 / И.М. Теняков. – Москва, 2007. – 24 с.
4. Пустовойт О. Кількісна та якісна складові економічного розвитку України: управлінські аспекти / О. Пустовойт // Економіка України. - 2006. - № 2. - с. 20-26.

5. Анцупов А. Словарь конфликтолога / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. - 2-е изд. - СПб.: Питер. - 2006. - 526 с.
6. Филипенко А.С. Экономическое развитие: цивилизационный подход / А.С. Филипенко. – М.: «Издательство «Экономика», 2002. – 260 с.
7. Мэнкью Н. Принципы макроэкономики / Н.Г. Мэнкью: пер с англ. - 4-е изд. – СПб.: Питер, 2009. – 544 с.
8. Мілюта В. Президент розповів про принципи економічного розвитку [Електронний ресурс] / В. Мілюта. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/ua/news/18-01-2011/221024/>